

निष्कर्ष :-

१. प्रशासकाचे अधिकारक्षेत्र मर्यादित झाले आहे.
२. प्रशासकाच्या प्रशासनावर समाजाचा आघात होत आहे.
३. प्रशासक सेवा व्रत दृष्टीकोनातून न पहाता आपल्या पेशाकडे व्यवसाय धंदा म्हणून पहात आहे.
४. बदलत्या समाजरचनेत प्रशासक, प्रशासन करण्यास असमर्थ ठरू लागला आहे.
५. प्रशासकाच्या अधिकार क्षेत्रामध्ये वाढ केल्यास साधन साहित्याचा पुरवठा, योग्यता धारकाची निवड केलेस व सामाजिक गरजेनुसार शिक्षण दिल्यास भविष्यकाळ उज्वल असेल.
६. शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे सद्य स्थितीत साध्य होत नाहीत.

समारोप:-

प्रस्तुत प्रकरणात मुख्याध्यापक प्रश्नावली, केंद्र प्रमुख प्रश्नावली, ता.मा. प्रश्नावली शिक्षणविस्तार अधिकारी प्रश्नावली, शिक्षण अधिकारी लोकप्रतिनिधी, शिक्षणतज्ञ यांच्या मुलाखती, प्रत्यक्ष भेटी व निरीक्षणे याद्वारे मिळालेल्या माहितीवर आधारित निष्कर्ष व शिफारशी सादर केलेल्या आहेत. तसेच पुढील संशोधनासाठी काही विषयही सुचविण्यात आले आहेत.

* परिशिष्ट *
=====

- अ] मुख्याध्यापक, केन्द्रप्रमुख, तालुकामास्तर, शिक्षणाधिकारी
यांना प्रश्नावली भस्न सहकार्य करण्याबाबतचे पत्र
- ब] प्रश्नावली : मुख्याध्यापकांसाठी
- क] प्रश्नावली : तालुकामास्तरांसाठी
- ड] प्रश्नावली : केन्द्रप्रमुखांसाठी
- इ] प्रश्नावली : शिक्षण विस्तार अधिकारी यांचेसाठी, ई] पडताळापत्रक
- फ] मुलाखत मार्गदर्शिका : गटशिक्षणाधिकारी, उपशिक्षणाधिकारी,
व शिक्षणाधिकारी यांचेसाठी
- ग] मुलाखत मार्गदर्शिका : लोकप्रतिनिधींसाठी
- ह] मुलाखत मार्गदर्शिका : शिक्षणतज्ज्ञ, शिक्षणप्रेमी यांचेसाठी
- ज] संशोधकाने दिलेल्या भेटी "स्थळे"
- ल] नकाशे
- म] मुलाखतीसाठी काही निवडक व्यक्तींची नावे

संदर्भ ग्रंथ सूची

परिशिष्ट - "अ"
=====

मुख्याध्यापक, तालुकामास्तर, केन्द्रप्रमुख, शिक्षण विस्तार अधिकारी यांना
प्रश्नावली भरून सहकार्य करण्याबाबतचे पत्र

प्रति,

मान. मुख्याध्यापक, तालुकामास्तर, केन्द्रप्रमुख, शिक्षण विस्तार अधिकारी,
जिल्हा परिषद शिक्षण अधिकारी

यांना...

विषय : प्रश्नावली भरून सहकार्य करण्याबाबत..

महोदय/महोदया,

मी शिवाजी विद्यापीठाच्या एम. फिन्. [शिक्षणशास्त्र] या पदवीसाठी आपल्या जिल्हा परिषद शिक्षण [प्राथमिक शिक्षण विभाग] प्रशासन व्यवस्थेचा अभ्यास हा विषय संशोधनासाठी निवडला आहे. आपण या शिक्षण व्यवस्थेतील एक जबाबदार घटक या नात्याने, आपल्याकडे सोबतची प्रश्नावली देत आहे. या प्रश्नावलीतील प्रश्नांची आपण मनमोकळेपणाने उत्तरे घावीत/मते नोंदवावीत अशी अपेक्षा आहे. प्रश्नावलीत आपण आपले नाव देण्याची अगर सही करण्याची गरज नाही. आपण दिलेली सर्व प्रकारची माहिती पूर्णपणे गोपनीय ठेवली जाईल व तिचा केवळ शैक्षणिक संशोधनासाठीच वापर केला जाईल असे अभिवचन मी देत आहे.

तरी कृपया प्रश्नावली पूर्ण भरून, उपकृत करावे ही नम्र विनंती.

कळावे,

आपला विवासू,

[श्री. ग. द. भोसले]

विद्यार्थी,

एस. पी. एस. कॉलेज ऑफ एज्युकेशन,
सांगली.

सूचना -

१. प्रश्नावली भरण्यापूर्वी पूर्ण वाचावी.
२. ज्या प्रश्नांना पर्याय दिले आहेत त्यापैकी अगर अन्य पर्याय योग्य असेल त्याप्रमाणे निवडून कंसात होय/नाही यापैकी योग्य तो शब्द ठेवावा.
३. एखाद्या उत्तरास जागा अपूर्ण वाटल्यास स्वतंत्र कागद जोडून प्रश्न क्रमांक देऊन माहिती घावी.

परिशिष्ट - "ब"

प्रश्नावली- मुख्याध्यापकांसाठी
जिल्हा परिषद [प्राथमिक] शिक्षण विभाग

- अ] शिक्षक संघटन, कार्यपध्दती व अर्थपुरवठा -
- १] जिल्हा परिषद शिक्षण समितीत मुख्याध्यापकांचे प्रतिनिधी असावेत काय ? [होय/नाही]
- २] शिक्षणाधिकारी आपल्या शाळांना भेटी देतात काय ? [होय/नाही]
- ३] असल्यास वर्षात किती भेटी देतात ? [१/२/३/४/५/६/७/८/९/१०/११]
- ४] वार्षिक अर्थसंकल्पापूर्वी शाळांच्या गरजांची माहिती मागविली जाते काय ? [होय/नाही]
- ५] आपल्या शाळेस पुरेसा अर्थपुरवठा होतो काय ? [होय/नाही]
- ६] नसल्यास कोणकोणत्या बाबतीत आर्थिक अडचणी येतात ?

खर्चाच्या बाबी	अधिक प्रमाणात	अल्प प्रमाणात	अजिबात नाही
अ] शैक्षणिक साधने खरेदी			
ब] शैक्षणिक उपकरणांची राबवणूक			
क] शालेय वास्तूची व्यवस्था			
ड] संदर्भग्रंथांची उपलब्धता			
इ] दैनंदिन सादील खर्च			
फ] अन्य			
ग] अन्य			

- ७] जिल्हा परिषदेने पुरविलेल्या बाबींची संख्या व गुणवत्ता योग्य असते काय ? [होय/नाही]

- ८] शाळेच्या गरजांसाठी कमी पडणारा पैसा कसा जमविता ?
[✓] अशी खूण करा.
- अ] देणगी गोळा करून []
- ब] शिक्षक वर्गणीतून []
- क] मनोरंजनाचे कार्यक्रम घेऊन []
- ड] अन्य []
- ब] साधन सुविधा पुरवठा -
- १] आपल्या शाळेस पुरेशी इमारत आहे काय ? [होय/नाही]
- २] इमारत जिल्हा परिषदेच्या मालकीची आहे काय ? [होय/नाही]
- ३] असलेल्या खोल्या सुस्थितीत आहेत काय ? [होय/नाही]
- ४] इमारतीच्या स्थितीबाबत जिल्हा परिषद शिक्षण समितीस कळविले आहे काय ? [होय/नाही]
- ५] असल्यास त्याबाबत कोणते उपाय योजलेत ? [✓] अशी खूण करा.
- अ] पर्यायी इमारत शोधली आहे []
- ब] इमारतीचा शोध सुरु आहे []
- क] नविन बांधकाम सुरु आहे []
- ड] बांधकाम करण्याचे ठरले आहे []
- इ] अन्य []
- ६] तुमच्या शाळेत कोणत्या बाबी असाव्यात असे तुम्हास वाटते ?
[✓] अशी खूण करा.
- अ] सुसज्ज इमारत []
- ब] सुसज्ज ग्रंथालय []
- क] विस्तृत क्रीडांगण []
- ड] सुसज्ज प्रयोगशाळा []
- इ] बागबगीचा []
- फ] अन्य []

- ७] तुमच्या शाळेत पुरेसे शिक्षक आहेत काय ? [होय/नाही]
- ८] नसल्यास नियमानुसार अद्याप किती शिक्षकांची गरज आहे ? []
- ९] पुरेसा शिक्षक वर्ग का दिला जात नसावा ? [✓] अशी खूण करा.
- अ] आर्थिक अडचणी []
- ब] चुकीचे धोरण []
- क] बेळकादू धोरण []
- ड] अनास्था []
- इ] अन्य []
- १०] जिल्हा परिषदेच्या बदली धोरणाबाबत तुमचे मत काय ?
- अ] धोरण योग्य आहे [होय/नाही]
- ब] शैक्षणिक दृष्टीकोनाचा अभाव आहे [होय/नाही]
- क] अन्यायकारक आहे [होय/नाही]
- ड] संधीसाधुपणाचे आहे [होय/नाही]
- इ] अन्य
- ११] जिल्हा परिषदेने राबविलेल्या सेवांतर्गत प्रशिक्षण वर्गाबाबत तुम्हास काय वाटते ?
- अ] प्रशिक्षण वर्ग उपयुक्त होते. [होय/नाही]
- ब] प्रशिक्षण वर्गाचा कालावधी पुरेसा हवा [होय/नाही]
- क] वर्गास अधिक तज्ञ मार्गदर्शक हवेत [होय/नाही]
- ड] वर्ग सक्तीचे नसावेत [होय/नाही]
- इ] वर्गानंतर शिक्षण कार्यात पडणारा फरक अजमावावा [होय/नाही]
- फ] अन्य
- १२] जिल्हा परिषदेमार्फत येणा-या सावित्रीबाई फुले दत्तक पालक योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत तुम्हाला काय वाटते ?
[योग्य/अयोग्य]
- १३] जिल्हा परिषदेमार्फत राबविण्यात येणा-या शिक्षक बढती धोरणाबाबत

- आपणास काय वाटते ? [✓] अशी खूण करा
- अ] धोरण योग्य आहे []
- ब] धोरण अन्यायकारक आहे []
- क] धोरण बदलणे आवश्यक आहे []
- ड] अन्य []
- क] पर्यवेक्षक व नियंत्रण -
- १] शिक्षण अधिका-यांकडून शाळांचे पर्यवेक्षण व्यवस्थित होते काय ? [होय/नाही]
- २] नसल्यास त्यात कोणते बदल व्हावेत ?
- अ] पर्यवेक्षणासाठी सक्षम अधिकारी नेमावा [होय/नाही]
- ब] पर्यवेक्षण कार्यास मुख्याध्यापकांना पुरेसा वेळ मिळावा [होय/नाही]
- क] हे काम अधिक दर्जेदार व्हावे [होय/नाही]
- ३] शाळा तपासणीचे काम समाधानकारक होते काय ? [होय/नाही]
- ४] नसल्यास त्यात कोणत्या बाबी समाविष्ट व्हाव्यात ?
- अ] अध्यापनाचे योग्य मूल्यमापन [होय/नाही]
- ब] शालेय उपक्रमांची योग्य पाहणी [होय/नाही]
- क] शिक्षक/शाळा अडचणींची चर्चा [होय/नाही]
- ड] शिक्षकांना अध्यापन विषयक मार्गदर्शन [होय/नाही]
- इ] शाळा तपासणी अधिकवेळा व्हावी [होय/नाही]
- फ] अन्य []
- ५] पर्यवेक्षणाचे काम करताना आपणास कोणत्या अडचणी येतात ?
- अ] पर्यवेक्षक अहवालास योग्य किंमत दिली जात नाही [होय/नाही]
- ब] शिक्षकांची कामाची प्रवृत्ती कमी होत आहे [होय/नाही]
- क] पात्र शिक्षकांची संख्या कमी होत आहे [होय/नाही]
- ड] अनुभव वाढेल तसा शिक्षक शिथिल होत आहे [होय/नाही]

- इ] वशिल्याचा प्रभाव वाढत आहे [होय/नाही]
- फ] पर्यवेक्षण कामास वेळच मिळत नाही [होय/नाही]
- ग] अन्य
- ड] सर्वसामान्य बाबी -
- १] कार्यालयीन कामांमध्ये आपले दररोज सरासरी किती तास खर्च होतात ?
[]
- २] तुमच्या दृष्टीने गेल्या पाच वर्षांत जिल्हा परिषदेने कोणते चांगले निर्णय घेतले आहेत ?
- अ]
- ब]
- क]
- ड]
- इ]
- ३] ग्राम-शिक्षण समितीच्या एकूण कामकाजात अद्यापही कोणते बदल व्हावेत ?
- अ]
- ब]
- क]
- ड]
- ४] सक्तीच्या शिक्षण योजनेच्या कार्यवाहीसाठी परिसरातील विद्यार्थ्यांची नांदां कोणे घेते ? [✓] अशी खूण करा
- अ] मुख्याध्यापक []
- ब] शिक्षणअधिकारी []
- क] शिक्षक []
- ड] जिल्हा परिषद सदस्य []
- इ] शिक्षण समिती सभापती []

- ५] शाळेत पाल्य न पाठविणा-या पालकांना नोटीस पाठविता काय ?
[होय/नाही]
- ६] अशा पालकांच्या घरी भेटी देता काय ? [होय/नाही]
- ७] सक्तीच्या शिक्षण योजनेच्या प्रभावी कार्यवाहीसाठी काय करावे असे आपणास वाटते ?
- अ] नेांदी अद्ययावत ठेवाव्यात [होय/नाही]
- ब] कायदेशीर कार्यवाही करावी [होय/नाही]
- क] पूर्व प्राथमिक स्तरापासून याची कार्यवाही व्हावी [होय/नाही]
- ड] पालकांना प्रेरणेची आवश्यकता आहे [होय/नाही]
- इ] अन्य
- ८] तुमच्या शाळेच्या दर्जात भर पडावी म्हणून भावी काळात कोणते उपक्रम राबविण्याचा तुमचा मनोदय आहे ?
- अ]
- ब]
- क]
- ड]
- इ]
- फ]
- ९] याशिवाय अन्य बाबींच्या विषयी तुमच्या सूचना येथे लिहा.

परिशिष्ट - "क"

=====

प्रश्नावली - तालुका मास्तरसाठी

- १] तालुका मास्तर हे पद मुख्याध्यापक यांना नेमून दिलेल्या कर्तव्या-
शिवाय स्वतंत्र असावे असे आपणास वाटते काय ? [होय / नाही]
- २] पगार विभाग [बीट] मधील आर्थिक व्यवहार करण्यामध्ये आपणास
अडचणी येतात काय ? असल्यास कोणत्या [होय / नाही]

- ३] वरिष्ठाकडून आलेले आदेश, परिपत्रके व साहित्य भागातील शाळांना
वेळेवर पाठविता काय ? [होय/नाही]
नसल्यास कोणत्या अडचणी येतात ? [सविस्तर लिहा]

- ४] आर्थिक व्यवहाराच्याबाबत आपली फसवणूक झाली आहे काय ?
[होय/नाही]
- ५] नेमून दिलेल्या शाळेच्या शिक्षणास पूर्व जबाबदार राहून तालुका
मास्तर म्हणून करावे लागणारे काम जास्त आहे असे वाटते काय ?
[होय/नाही]
- ६] जादा कामाचा मोबदला मिळतो काय ? [होय/नाही]
- ७] तालुका मास्तर म्हणून काम करत असताना होणारा खर्च शासन
मान्य करते काय ? [होय/नाही]
- ८] तुमच्या पगार विभागामध्ये कोणत्या उल्लेखनीय बाबी आहेत ?
अ] -----
ब] -----
क] -----

- ९] तुमच्या पगार विभागामध्ये कोणत्या अन्य बाबी असाव्यात ?
 अ] कार्यालय स्वतंत्र खोली
 ब] क्लार्क व शिपाई
 क] स्वतंत्र आर्थिक तरतुद
- १०] केन्द्रप्रमुख, विस्तार अधिकारी यांच्याकडून पर्यवेक्षण व्यवस्थित होते काय ? [होय/नाही]
- ११] शिक्षक-बदली धोरण आपणास योग्य वाटते काय ? [होय/नाही]
 नसल्यास ते कसे असावे ?
-
- १२] जिल्हा परिषद शिक्षण समितीत आपणास सदस्यत्व असावे असे वाटते काय ? [असावे/नको]
- १३] कार्यालयीन कामामध्ये आपले दररोज सरासरी किती तास खर्च होतात ? [१ / २ / ३ / ४ / ५]
- १४] तुमच्या दृष्टीने पंचायत समितीने या पाच वर्षांत कोणते चांगले शैक्षणिक निर्णय घेतले आहेत ?
-
- १५] वरिष्ठ अधिकारी पगार विभागाला वर्षातून किती भेट्टी देतात ? [१ / २ / ३ / ४ / ५]
- १६] पगार विभागातील सर्व शाळांना पुरेसा अर्थपुरवठा होतो काय ? [होतो/नाही]
- १७] वार्षिक अर्थसंकल्पापूर्वी शाळांच्या गरजांची माहिती मागविली जाते काय ? [होय/नाही]
- १८] गुणवत्ता वाढीच्या दृष्टीने शिक्षक, समाज यांचे सहकार्य मिळते काय ? [होय/नाही]

- १९] आपणांस काम करीत असताना समाजाचे / अधिका-यांचे दडपण घेते काय ? [होय/नाही]
- २०] अधिकारी आपल्या कामामध्ये हस्तक्षेप करतात काय ? [होय/नाही]
- २१] असल्यास सदरच्या कामामधील हस्तक्षेपामुळे आपल्या शाळेच्या गुणवत्तेवर परिणाम झाला आहे असे आपणास वाटते काय ?
[होय / नाही]
- २२] तालुका मास्तरचे काम करीत असताना आपल्या कार्यामध्ये कसूर झाली म्हणून शिक्षा झाली आहे काय ? [होय/नाही]
- २३] प्रचलित तालुका मास्तरच्या कार्यपध्दतीत कोणते बदल असावेत असे आपणास वाटते ? गुणदोष सांगा ?
